

SMLOUVA O DÍLO PODLE NOVÉHO OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU

JUDr. Gabriel Achour

Mgr. Martin Pelikán

Smlouva o dílo patří mezi nejdůležitější smluvní typy. Nová právní úprava občanského práva se tímto smluvním typem důkladně zabývá. Nejzásadnější změnou, kterou přináší NOZ co do úpravy smlouvy o dílo, je patrně sjednocení dvojí (duplicitní) právní úpravy, což přinášelo značné problémy.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění (dále jen „NOZ“) přináší některé změny v právní úpravě smlouvy o dílo oproti právní úpravě obsažené v zákoně č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění (dále jen „ObčZ“) a v zákoně č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, v platném znění (dál jen „ObchZ“).

Smlouva o dílo se řídí úpravou NOZ v těch případech, kdy dojde k jejímu uzavření po 1. lednu 2014 (včetně), tedy od data účinnosti NOZ. Závazkové vztahy vzniklé do této doby se řídí zásadně současnou právní úpravou.¹ Smluvní strany se nicméně mohou dohodnout, že budou jejich vztahy podléhat úpravě NOZ od okamžiku jeho účinnosti, a to i v případě, uzavírají-li smlouvu ještě v době před 1. lednem 2014.

Podle současné právní úpravy je při většině právních jednání² nezbytné zjišťovat, zda se jedná o obchodněprávní nebo občanskoprávní závazkový vztah. Platí přitom zásada, že se jedná vždy o občanskoprávní závazkové vztahy (tedy o vztahy řídicí se ObčZ, který upravuje smlouvu o dílo v ustanovení §§ 631 až 656), pokud ObchZ nestanoví jinak (pak se daný vztah řídí ObchZ; v případě smlouvy o dílo tedy ustanovení §§ 536 až 565 ObchZ).³

S novou právní úpravou smlouvy o dílo již není třeba zjišťovat povahu subjektů a současně ani povahu vztahu příslušné smlouvy pro správné určení toho, kterým právním předpisem se práva a povinnosti stran řídí. Jednotná právní úprava tedy znamená značné zjednodušení

výkladu většiny smluvních typů. Na druhou stranu je ale třeba stále přihlížet například k ustanovením o spotřebitelských smlouvách⁴ upravujících některé odchylky ze závazků vzniklých mezi podnikatelem a spotřebitelem.

I některá další ustanovení NOZ předpokládají při výkladu smlouvy přihlížení k silnějšímu či slabšímu postavení některé ze stran smluvního vztahu.⁵ Nová podoba smlouvy o dílo byla inspirována především současnou právní úpravou ObchZ, zároveň ale i některými zahraničními právními úpravami. Principy tohoto smluvního vztahu tedy zůstávají zachované, přesto nelze odhlédnout od některých změn, které za určitých okolností mohou být i velmi zásadní.

Upozorňujeme, že tento článek se zabývá pouze úpravou smluvního typu smlouvy o dílo obsažené v ustanovení §§ 2586 až 2635 NOZ s přihlédnutím k některým dalším souvisejícím ustanovením. Úprava ostatních otázek, včetně obecných ustanovení o závazcích, věcných práv apod., bude předmětem případných dalších článků.

1. POVAHA SMLOUVY O DÍLO

Smlouvou o dílo se zhotovitel zavazuje provést na svůj náklad a na své nebezpečí pro objednatele určité dílo, zatímco objednatel je na jejím základě povinen dílo převzít a zaplatit za něj cenu.⁶

Stranami smlouvy o dílo tedy zůstávají v souladu se současnou právní úpravou zhotovitel a objednatel. Zhotovitel je přitom povinen zhotovit dílo na svůj náklad a na své nebezpečí.

1 I na práva a povinnosti, která se posuzují podle dosavadních právních předpisů, se však použijí ustanovení části první, hlavy I. NOZ, tedy ustanovení §§ 1 až 14 NOZ.

2 „Právní jednání“ je termín nahrazující dosavadní výraz „právní úkon.“

3 Podle ustanovení § 261 ObchZ jsou obchodními závazkovými vztahy (a) závazkové vztahy mezi podnikateli, jestliže je při jejich vzniku zřejmé s přihlédnutím ke všem okolnostem, že se týkají jejich podnikatelské činnosti; (b) závazkové vztahy mezi státem nebo samosprávnou územní jednotkou a podnikateli při jejich podnikatelské činnosti, jestliže se týkají zabezpečování veřejných potřeb; (c) závazkové vztahy ze smluv, jejichž výčet je uveden v ustanovení § 261 odst. 3 ObchZ (smlouva o dílo zde na rozdíl například od smlouvy o prodeji podniku není uvedena); a (d) závazkové vztahy v případě, kdy se strany dohodly na aplikaci ObchZ.

4 Ustanovení § 1810 a násl. NOZ.

5 Viz například ustanovení § 1798 a násl. NOZ.

6 Ustanovení § 2586 NOZ.

„ Smlouva o dílo se řídí úpravou NOZ v těch případech, kdy dojde k jejímu uzavření po 1. lednu 2014 (včetně), tedy od data účinnosti NOZ. Závazkové vztahy vzniklé do této doby se řídí zásadně současnou právní úpravou.

Povinnost zhotovení na náklad zhotovitele odpovídá znění ObchZ,⁷ nikoli již znění ObčZ, ačkoli tuto zásadu lze nepřímo dovodit i v tomto případě. Zhotovení díla na nebezpečí zhotovitele pak zcela odpovídá jak současné úpravě obsažené v ObchZ,⁸ tak i v ObčZ.⁹ V těchto ohledech tedy nelze spatřovat jakoukoli významnější změnu.

Objednatel se smlouvou o dílo zavazuje jednak zaplatit cenu, jednak dílo převzít. Závazek k převzetí díla je stanoven i v současném ObchZ,¹⁰ jedná se ale o převzetí ve zcela jiném smyslu. Dílo je podle NOZ totiž provedeno v případě, je-li dokončeno a předáno.¹¹ Dokončení díla nastává ve chvíli, kdy dojde ze strany zhotovitele k předvedení jeho způsobilosti sloužit ke svému účelu. Po tomto předvedení předává zhotovitel dílo a objednatel je povinen ho převzít s tím, že tak může učinit s výhradami či bez výhrad.¹²

Podle úpravy smlouvy o dílo podle NOZ tedy objednatel není oprávněn odmítnout převzetí díla, které má určité vady. I vadné dílo je tedy objednatel povinen převzít, jestliže mu byla předvedena způsobilost díla sloužit svému účelu.

2. DÍLO

Dílem se podle NOZ rozumí (a) zhotovení věci, nespadá-li pod kupní smlouvu; (b) údržba věci; (c) oprava věci; (d) úprava věci; a/nebo (e) činnost s jiným výsledkem. Dílem se vždy rozumí zhotovení, údržba, oprava nebo úprava stavby nebo její části.¹³

ObčZ výslovně nestanoví, co se rozumí dílem, a jeho definice je proto v zásadě převzata z ObchZ, který za dílo považuje také montáž určité věci a na rozdíl od „činnosti s jiným výsledkem“ podle NOZ také „hmotně zachycený výsledek jiné činnosti.“

Montáž věci lze vztáhnout v zásadě i pod údržbu, opravu, úpravu, popřípadě zhotovení věci, a proto se jedná spíše o terminologickou změnu. Pro nahrazení hmotně zachyceného výsledku činností činností s jiným výsledkem je však výslovně stanovena možnost vytvářet i nehmotná

díla na zakázku, což bylo doposud v praxi sice běžné, nicméně nyní je toto postaveno na jisto.¹⁴

3. CENA ZA DÍLO

Cena díla nemusí být na rozdíl od úpravy obsažené v ObčZ¹⁵ výslovně sjednána, je však třeba, aby byla dostatečně určitá (určitelná).

Platí přitom, že cena díla je sjednána dostatečně určitým způsobem, pokud byl dohodnut alespoň způsob jejího určení, anebo je-li určena alespoň odhadem. Pokud mají strany vůli uzavřít smlouvu bez určení ceny díla, bude se za ujednanou cenu považovat taková cena, která se v dané době a za obdobných smluvních podmínek platí za stejné nebo srovnatelné dílo.¹⁶ Při absenci smluvní ceny by tedy nedošlo k neplatnosti smlouvy o dílo, ale cena by byla doplněna fakticky cenou obvyklou.¹⁷

Právo na zaplacení ceny díla vzniká zhotoviteli jeho provedením. Je-li však objednatel dílo přijímáno po částech, vzniká povinnost zaplatit cenu za každou předanou část při jejím provedení. Také tehdy, pokud se dílo provádí se značnými náklady a neujednaly-li si strany placení zálohy, může zhotovitel během provádění díla požadovat přiměřenou část odměny s přihlédnutím k vynaloženým nákladům.¹⁸

Dané ustanovení však nevylučuje možnost dohodnout se na zaplacení ceny díla ještě před samotným provedením díla nebo jeho částí, tedy i před zahájením prací. Je nicméně vhodné jednoznačně určit, jakou povahu má cena díla složená před jeho provedením (například zda se jedná o zálohu či závdavek apod.).

Jestliže zjistí zhotovitel po uzavření smlouvy, že cenu stanovenou odhadem bude třeba překročit podstatným způsobem, oznámí to objednateli bez zbytečného odkladu společně s odůvodněným určením nové ceny. Pokud zhotovitel toto neoznámí objednateli ve lhůtě bez zbytečného odkladu poté, co potřebu zvýšení zjistil, popřípadě i zjistit měl a mohl, ztrácí právo na zaplacení rozdílu v ceně.¹⁹

7 Ustanovení § 537 odst. 1 ObchZ.

8 Ustanovení § 537 odst. 1 ObchZ.

9 Ustanovení § 631 ObčZ.

10 Ustanovení § 537 odst. 2 ObchZ.

11 Ustanovení § 2604 NOZ.

12 Ustanovení § 2605 NOZ.

13 Ustanovení § 2587 NOZ.

14 Takový závěr ostatně potvrzují i ustanovení §§ 2631 až 2635 NOZ upravující specifickým způsobem dílo s nehmotným výsledkem.

15 Ustanovení § 631 ObčZ.

16 Ustanovení § 2586 odst. 2 NOZ.

17 Srov. ustanovení § 492 odst. 1 NOZ.

18 Ustanovení § 2610 a 2611 NOZ.

19 Ustanovení § 2612 odst. 1 NOZ.

„Nejzásadnější změnou, kterou přináší NOZ co do úpravy smlouvy o dílo, je patrně sjednocení dvojí (duplicitní) právní úpravy, což přinášelo značné problémy.

V případě podstatného překročení ceny, která byla určena odhadem, je objednatel oprávněn od smlouvy odstoupit. Poměrnou část původně určené ceny však musí zhotoviteli uhradit, jestliže má z částečného plnění prospěch. Neodstoupí-li ale od smlouvy bez zbytečného odkladu po doručení oznámení o vyšší ceně, platí, že se zvýšením ceny souhlasí.²⁰

Pokud dojde ze strany objednatele ke zmaření provedení díla z takového důvodu, za který objednatel odpovídá, náleží zhotoviteli cena za dílo snížená o to, co zhotovitel neprovedením ušetřil.²¹ Pokud se strany dohodnou na omezení rozsahu díla již poté, co smlouvu uzavřely a není-li součástí takové dohody i dohoda o snížení ceny díla, je objednatel povinen zaplatit pouze cenu upravenou s přihlédnutím k rozdílu v rozsahu nutné činnosti a v účelných nákladech spojených se změněným prováděním díla.²²

Cena díla může být sjednána také podle rozpočtu. V takovém případě zhotovitel nemůže požadovat zvýšení ceny za dílo, a to ani tehdy, má-li rozsah nebo nákladnost práce za následek překročení rozpočtu. Zaručil-li zhotovitel úplnost rozpočtu, nemůže být požadováno zvýšení ceny díla, ani pokud se objeví potřeba dalších prací k dokončení díla.²³

Cena však může být určena také na základě rozpočtu daného s výhradou, že se nezaručuje jeho úplnost, nebo s výhradou, že je rozpočet nezávazný. Pak je zhotovitel oprávněn požadovat zvýšení ceny, ale to jen s ohledem na okolnosti, které nezbytnost zvýšení ceny způsobily.

Jestliže se objeví potřeba činností nezahrnutých do rozpočtu nepředvídatelných v době uzavření smlouvy, má zhotovitel právo na zvýšení ceny, pokud se jednalo o cenu určenou podle rozpočtu daného s výhradou nezaručené úplnosti. Dojde-li k nevyhnutelnému převýšení nákladů účelně vynaložených zhotovitelem, které byly zahrnuty do rozpočtu, může zhotovitel požadovat zvýšení ceny, pokud šlo o rozpočet s výhradou nezávaznosti.²⁴

V případě, že má zhotovitel právo na zvýšení ceny díla díky některé z uvedených výhrad, může objednatel tento požadavek odmítnout. Pak určí zvýšení ceny na návrh

20 Ustanovení § 2612 odst. 2 NOZ.

21 Ustanovení § 2613 NOZ.

22 Ustanovení § 2614 NOZ.

23 Ustanovení § 2621 NOZ.

24 Ustanovení § 2622 NOZ.

zhotovitele soud. Zhotoviteli navíc zaniká nárok na určení zvýšení ceny, jestliže neoznámí nutnost překročení rozpočtové částky a výši požadovaného zvýšení bez zbytečného odkladu poté, kdy se při provádění díla ukázala jeho nevyhnutelnost.²⁵ Nezaniká tedy právo zhotovitele jako takové, ale pouze možnost úspěšně ho uplatňovat u soudu.

Požaduje-li zhotovitel zvýšení o více než 10% ceny podle rozpočtu, může objednatel bez zbytečného odkladu od smlouvy o dílo odstoupit. Objednatel je pak povinen nahradit část ceny odpovídající rozsahu částečného provedení díla podle rozpočtu.²⁶

Pro zhotovitele je tedy sice výhodnější sjednání ceny podle rozpočtu s výhradou nezaručené úplnosti a nezávaznosti, ale není jisté, že se v takovém případě objednatel neobrátil pro přezkum navýšené ceny k soudu. Vyloučení takového práva objednatele ve smlouvě by mohlo být přitom považováno za odporující veřejnému pořádku. Skutečným rizikem je pak vždy zvýšení ceny o více než 10%, protože se tak objednateli dává právo od smlouvy odstoupit.

Byla-li cena ujednána pevnou částkou nebo odkazem na rozpočet, který je buď součástí smlouvy, nebo byl sdělen objednateli do uzavření smlouvy, nemůže být žádána zásadně změna ceny proto, že si dílo vyžádalo jiné úsilí nebo jiné náklady, než bylo předpokládáno. Jestliže ale nastala zcela mimořádná nepředvídatelná okolnost, která dokončení díla podstatně ztěžuje, může soud podle vlastního uvážení rozhodnout o spravedlivém zvýšení ceny, popřípadě i o zrušení smlouvy a o tom, jak se strany vypořádají.²⁷

Ke zrušení smlouvy by soud měl přistoupit zejména tehdy, pokud daná okolnost dokončení díla ztěžuje takovým způsobem, že ho prakticky nelze dokončit, popřípadě by náklady na dokončení byly nesmyslně vysoké.

Ke zvýšení ceny ani k případnému zrušení smlouvy a následnému vypořádání stran při zcela mimořádné nepředvídatelné okolnosti podstatně ztěžující dokončení díla nedojde v případě, že některá ze stran na sebe převezme nebezpečí změny okolností. Stejný důsledek má i prohlášení některé ze stran, že určitá okolnost, v jejímž důsledku může dojít ke zcela mimořádnému

25 Ustanovení § 2622 odst. 1 a 2 NOZ.

26 Ustanovení § 2622 odst. 3 NOZ.

27 Ustanovení § 2620 NOZ.

Podle úpravy smlouvy o dílo podle NOZ objednatel není oprávněn odmítnout převzetí díla, které má určité vady. I vadné dílo je tedy objednatel povinen převzít, jestliže mu byla předvedena způsobilost díla sloužit svému účelu.

nepředvídatelnému zvýšení nákladů k dokončení díla, nenastane.²⁸

Tato prohlášení mohou být učiněna kteroukoli stranou, jež za něj pak nese odpovědnost. Prohlášení lze provést například následujícími způsoby:

„Strana XY tímto přijímá nebezpečí změny okolností. V případě, že vznikne zcela mimořádná nepředvídatelná okolnost, která dokončení díla podstatně ztíží, nese veškeré náklady tím vzniklé a související s dokončením díla strana XY.“

„Strana XY tímto prohlašuje, že [požár / válka / povodeň / apod.] nenastane. V případě, že tato okolnost přesto vznikne a v jejím důsledku dojde k podstatnému ztížení dokončení díla, nese veškeré náklady tím způsobené a související s dokončením díla strana XY.“

Úprava ceny díla je tedy do značné míry převzata ze znění současného ObchZ. Nejpodstatnější změnou je pak především možnost zvýšení ceny nebo zrušení smlouvy ze strany soudu, jestliže nastane tzv. zcela mimořádná nepředvídatelná změna okolností podstatně ztěžující dokončení díla. Ve své podstatě se jedná o zvláštní ustanovení ve vztahu k institutu podstatné změny okolností podle ustanovení §§ 1764 až 1766 NOZ.

4. ZPŮSOB PROVÁDĚNÍ DÍLA

Zhotovitel může provést dílo buď osobně, nebo je nechá provést pod svým osobním vedením. Jinou osobou nebo i bez vedení zhotovitelem může být dílo provedeno, není-li vázáno na osobní vlastnosti zhotovitele, a není-li to vzhledem k povaze díla zapotřebí.²⁹

Dílo musí být zhotovitelem provedeno s potřebnou péčí.³⁰ Hlásí-li se však někdo veřejně nebo ve styku s jinou osobou k odbornému výkonu určitého povolání nebo stavu jako jeho příslušník, je povinen dílo provést s odbornou péčí, tedy se znalostí a pečlivostí, která je s jeho povoláním nebo stavem spojena.³¹

Na rozdíl od úpravy ObčZ již není výslovně stanoveno, že musí provedení díla odpovídat závazné technické

28 Ustanovení § 2620 odst. 2 NOZ.

29 Ustanovení § 2589 NOZ.

30 Ustanovení § 2590 NOZ.

31 Ustanovení § 5 odst. 1 NOZ.

normě,³² byla-li pro takový případ závazná technická norma stanovena. Postup v souladu s touto normou vyplývá přímo z požadavku na potřebnou (popřípadě odbornou) péči, s níž má být dílo prováděno.

Zhotovitel je povinen provést dílo v ujednaném čase a obstarat vše, co je k provedení díla potřeba. Není-li doba plnění ujednána, provede zhotovitel dílo v době přiměřené jeho povaze. Má se však za to, že je čas plnění ujednaný ve prospěch zhotovitele.³³ Proto je především na objednateli, aby stanovil zhotoviteli dobu, do které má být dílo provedeno. V opačném případě jde chybějící smluvní ujednání k tíži objednatele.

Pokud je k provedení díla nutná součinnost objednatele, určí mu zhotovitel lhůtu, ve které má být součinnost poskytnuta. Uplyne-li lhůta marně, může zhotovitel podle své volby buď zajistit náhradní plnění na účet objednatele, nebo po upozornění objednatele i odstoupit od smlouvy.³⁴

Zhotovitel postupuje při provádění díla samostatně. Příkazy objednatele ohledně provádění díla je vázán jen (a) plyne-li to ze zvyklostí; a/nebo (b) bylo-li to ujednáno.³⁵ Ve smlouvě o dílo by tedy měl objednatel pamatovat na to, zda chce zhotovitele v průběhu provádění díla usměrňovat svými pokyny. Takové oprávnění může být ve smlouvě stanoveno například tímto způsobem:

„Zhotovitel je při provádění díla vázán pokyny objednatele, a to včetně způsobu provádění díla.“

Objednatel má právo kontrolovat provádění díla. Pokud zjistí, že zhotovitel porušuje některou ze svých povinností, může požadovat, aby byla zajištěna náprava a aby zhotovitel prováděl dílo řádným způsobem. Neučiní-li tak zhotovitel ani v přiměřené době, může objednatel odstoupit od smlouvy, vedl-li by postup zhotovitele nepochybně k podstatnému³⁶ porušení smlouvy.³⁷

32 Ustanovení § 633 odst. 1 ObčZ.

33 Ustanovení § 2590 NOZ.

34 Ustanovení § 2591 NOZ.

35 Ustanovení § 2592 NOZ.

36 Podstatné je také porušení povinností, o němž strana porušující smlouvu již při uzavření smlouvy věděla nebo musela vědět, že by druhá strana smlouvu neuzavřela, pokud by toto porušení předvídala; v ostatních případech se má za to, že porušení podstatné není. Viz ustanovení § 2002 odst. 1 NOZ.

37 Ustanovení § 2593 NOZ.

”Cena díla nemusí být na rozdíl od úpravy obsažené v ObčZ výslovně sjednána, je však třeba, aby byla dostatečně určitá (určitelná).

Právo odstoupit od smlouvy je stranám poskytnuto jen v určitých případech stanovených buď zákonem, nebo přímo smlouvou o dílo. Oproti současnému znění ObčZ není již objednatel oprávněn odstoupit od smlouvy kdykoli do zhotovení (provedení) díla.³⁸ Jedná se o podstatnou změnu zakládající mezi stranami smlouvy větší rovnováhu, než tomu bylo podle současné právní úpravy.

5. VĚCI URČENÉ K PROVEDENÍ DÍLA A PŘÍKAZY OBJEDNATELE

Pokud zhotovitel opatří věc zpracovávanou při provádění díla, má co do této věci postavení prodávajícího, přičemž se kupní cena považuje za zahrnutou do ceny díla.³⁹ Na postavení zhotovitele se proto použijí i některá ustanovení o prodávajícím obsažená v úpravě kupní smlouvy,⁴⁰ ale to pouze v rozsahu týkajícím se zpracovávané věci pořízené zhotovitelem.

Kupní cena věci pořízované zhotovitelem bude zásadně součástí ceny díla. Objednatel může v tomto ohledu prokázat opak, což však bude zpravidla značně obtížné. Proto je k vyloučení veškerých pochybností vhodné tyto skutečnosti ve smlouvě přesně určit, a to například tímto způsobem:

„Veškeré věci, které je třeba opatřit ke zhotovení díla, je povinen opatřit zhotovitel a jejich cena se považuje za součást ceny díla.“

Pokud má věc k provedení díla opatřit objednatel, musí ji předat zhotoviteli v dohodnuté době. Jestliže by doba nebyla dohodnuta, pak by k předání mělo dojít bez zbytečného odkladu po uzavření smlouvy.⁴¹

Pořizuje-li věc k provedení díla objednatel, má se za to, že se cena díla o hodnotu této věci nesnižuje.⁴² Opak může prokazovat v tomto případě objednatel, pro kterého je pochopitelně nejlepší důkazním prostředkem smlouva o dílo, a to například s takovýmto ustanovením:

„Věc [xy] opatří ke zhotovení díla objednatel. Tato věc se (ne)považuje za součást ceny díla.“

38 Ustanovení § 642 ObčZ.

39 Ustanovení § 2596 NOZ.

40 Ustanovení § 2079 a násl. NOZ.

41 Ustanovení § 2597 odst. 1 NOZ.

42 Tamtéž.

V případě, že objednatel neopatří věc včas a neučiní tak ani na výzvu zhotovitele v dodatečně přiměřené době, může ji pořídit sám zhotovitel, ovšem na účet objednatele. Cenu věci včetně účelně vynaložených nákladů (například náklady cestovného za dodavatelem) souvisejících s jejím opatřením pak zhotoviteli musí zaplatit bez zbytečného odkladu poté, co je o placení požádán.⁴³

Jestliže opatřuje věc objednatel, nese nebezpečí škody na takové věci do doby, kdy trvá jeho vlastnické právo k věci. Zhotovitel za převzatou věc odpovídá pouze jako skladovatel. Společně s provedeným dílem je objednateli předloženo i vyúčtování, ze kterého by mělo vyplývat, jak bylo s věcí naloženo. Vše, co zhotovitel z věci nezpracoval, se objednateli vrací.⁴⁴

Zhotovitel je povinen upozornit objednatele na nevhodnou povahu věci, kterou mu objednatel k provedení díla předal. Stejně platí i o příkazu, který mu objednatel při provádění díla dal. Tato povinnost nevzniká pouze v případě, že zhotovitel nemohl nevhodnost zjistit ani při vynaložení potřebné péče.⁴⁵ Jedná-li se o profesionála, což bude v drtivé většině případů, je touto potřebnou péčí péče odborná, tedy takové posouzení opatřené věci nebo příkazů k provedení díla se znalostí a pečlivostí odpovídající stavu či povolání zhotovitele.

Překáží-li nevhodná věc nebo příkaz v řádném provádění díla, zhotovitel práci v nezbytném rozsahu přeruší, a to až do okamžiku, kdy dojde k výměně věci, popřípadě ke změně příkazu. Pokud objednatel trvá na provádění díla, ačkoli je jím opatřená věc podle názoru zhotovitele nevhodná nebo příkaz vadný, může zhotovitel požadovat, aby tak objednatel učinil v písemné formě.⁴⁶ Bez získání tohoto písemného požadavku objednatele se může dostat zhotovitel do citelné důkazní nouze v případě, že bude mít dílo vady způsobené právě nesprávným příkazem nebo nevhodnou věcí. Písemný požadavek objednatele by přitom mohl být dostatečný například v takovéto podobě:

„Objednatel tímto trvá na [použití věci - xy / svém příkazu - yx] k provedení díla na základě smlouvy o dílo ze dne [], který považuje zhotovitel za nevhodnou/y, na což byl objednatel upozorněn a i přes toto upozornění nadále trvá na svém požadavku a přebírá

43 Ustanovení § 2597 odst. 2 NOZ.

44 Ustanovení § 2598 NOZ.

45 Ustanovení § 2594 odst. 1 NOZ.

46 Ustanovení § 2594 odst. 2 NOZ.

Právo na zaplacení ceny díla vzniká zhotoviteli jeho provedením. Je-li však objednatel dílo přejímáno po částech, vzniká povinnost zaplatit cenu za každou předanou část při jejím provedení.

za něj veškerou případnou odpovědnost, včetně (nikoliv však pouze) odpovědnosti za případné vady díla.“

Lhůta stanovená pro dokončení díla se o dobu přerušení vyvolanou nevhodnou věcí či nevhodným příkazem prodlužuje. Zhotovitel má v takovém případě právo požadovat úhradu nákladů spojených s přerušením díla nebo s použitím nevhodných věcí, a to do doby, kdy mohla být nevhodnost zjištěna.⁴⁷

Zhotovitel není odpovědný z práva za vady díla pouze v případě, že se zachová způsobem výše uvedeným, tzn. že (a) jednal při provádění díla s potřebnou (zpravidla odbornou) péčí; (b) zjistil-li přitom nevhodnost věci opatřené objednatelem nebo nevhodnost příkazu k provádění díla daného objednatelem, upozornil objednatele na tuto nevhodnost; a (c) trval-li objednatel na použití věci či na provádění podle příkazu objednatele i přes upozornění, vymínil si, aby tento požadavek byl objednatelem učiněn v písemné formě.

V opačném případě je odpovědnost za vady díla ze strany zhotovitele zachována.

Jestliže objednatel trvá na provedení díla za použití zřejmě nevhodné věci nebo podle zřejmě nevhodného příkazu i po upozornění, je zhotovitel oprávněn od smlouvy rovněž odstoupit.⁴⁸ To může být vhodné zejména v případě, kdy by taková nevhodnost mohla ohrozit práva třetích osob (především pak zdraví a život osob, a to i pokud jde o objednatele). Právo odstoupit od smlouvy však není vázáno pouze na nevhodnost, ale na zjevnou nevhodnost věci či příkazu. Nelze proto odstoupit od smlouvy pro každou nevhodnou věc či pokyn, na nichž objednatel trvá.

6. VLASTNICKÉ PRÁVO K PŘEDMĚTU DÍLA

Poměrně zásadní změnou u smlouvy o dílo je způsob nabývání vlastnického práva k předmětu díla, tedy řešení otázky, kdo se stává vlastníkem věci vytvořené na základě smlouvy o dílo, s čímž souvisí zejména nesení nebezpečí

47 Ustanovení § 2594 odst. 3 NOZ.

48 Ustanovení § 2595 NOZ.

škody na věci.⁴⁹ Zcela nově je vlastnictví k věci zjišťováno s ohledem na skutečnost, zda se jedná o věc určenou jednotlivě nebo podle svého druhu.⁵⁰

Je-li předmětem díla věc určená jednotlivě (například automobil, socha apod.), nabývá k ní vlastnické právo zásadně objednatel. Pokud však zhotovitel zpracoval věc objednatele na jiném místě než u objednatele nebo na jeho pozemku, popřípadě na pozemku, který objednatel opatřil, nebo jestliže je hodnota díla stejná či vyšší než hodnota objednatelovy zpracované věci, nabývá vlastnické právo k předmětu díla zhotovitel.⁵¹

V případě, že je předmětem díla věc určená podle druhu, vlastnické právo k ní nabývá zásadně zhotovitel. To však neplatí, pokud byla věc zhotovena u objednatele, na jeho pozemku nebo na pozemku opatřeném objednatelem. Pak nabývá vlastnické právo k předmětu díla objednatel.⁵²

Přestože ale zhotovitel nabyl vlastnické právo k věci jejím zpracováním, je-li dílo zmařeno z důvodu, za který zhotovitel nenese odpovědnost (například bylo dílo zmařeno z důvodu vyšší moci, třetí osobou apod.), nemá objednatel právo na náhradu za věc, kterou předal ke zpracování. Tím však není vyloučeno právo z bezdůvodného obohacení.⁵³ Pokud je tedy dílo zničeno společně s předanou věcí, nebude mít objednatel právo na náhradu věci, přestože nabyl vlastnické právo zhotovitel. Jestliže ale zmařením díla dojde k obohacení zhotovitele, není vyloučeno právo objednatele na vydání

49 Ustanovení § 542 ObchZ stanoví: „(1) Jestliže zhotovitel zhotovuje věc u objednatele, na jeho pozemku nebo na pozemku, který objednatel opatřil, objednatel nese nebezpečí škody na zhotovované věci a je jejím vlastníkem, jestliže smlouva nestanoví něco jiného.

(2) V případech, na něž se nevztahuje odstavec 1, nese zhotovitel nebezpečí škody na zhotovované věci a je jejím vlastníkem. Pro určení přechodu nebezpečí škody na zhotovované věci ze zhotovitele na objednatele se použije obdobně ustanovení o přechodu nebezpečí škody na zboží z prodávajícího na kupujícího.

(3) Na zhotovitele nepřechází nebezpečí škody na věci, jež je předmětem údržby, opravy nebo úpravy, ani vlastnické právo k ní.“

50 Rozdělení věcí stanoví ustanovení § 496 až 504 NOZ; neobsahuje však rozdělení na věci určené jednotlivě a podle druhu. Toto rozdělení je proto třeba provést podle povahy dané věci.

51 Ustanovení § 2599 odst. 1 NOZ.

52 Ustanovení § 2599 odst. 2 NOZ.

53 Ustanovení § 2600 NOZ.

” Také tehdy, pokud se dílo provádí se značnými náklady a neujednaly-li si strany placení zálohy, může zhotovitel během provádění díla požadovat přiměřenou část odměny s přihlédnutím k vynaloženým nákladům.

bezdůvodného obohacení (například zničený materiál pohnojí půdu na pozemku zhotovitele).

Pokud bylo dílo zmařeno z důvodu, za který je zhotovitel odpovědný, a přitom nabyl zpracováním i vlastnické právo k věci, je povinen objednateli poskytnout buď peněžitou náhradu za zpracovanou věc, nebo mu vrátit věc téhož druhu.⁵⁴

Nabyli-li objednatel zpracováním věci vlastnické právo k ní, a jestliže je zmařeno dílo z důvodu, za který odpovídá zhotovitel, může objednatel požadovat buď vydání věci vzniklé zpracováním, nebo věc odmítnout a požadovat náhradu věci použitých ke zpracování. Pokud zhotovitel vydá objednateli zpracovanou věc, je oprávněn požadovat vydání bezdůvodného obohacení (tedy například náhradu za věc, kterou použil zhotovitel). V případě, že objednatel věc odmítl, má od zhotovitele právo na peněžitou náhradu za zpracovanou věc nebo právo na vrácení věci stejného druhu.⁵⁵

Jestliže však bylo dílo zmařeno z důvodu, za který není zhotovitel odpovědný a přitom nabyl vlastnické právo k věci objednatel, může být ze strany objednatele požadováno pouze vydání věci vzniklé zpracováním. Objednatel je přitom povinen uhradit zhotoviteli cenu jeho věci, kterou ke zpracování použil.⁵⁶

Uvedená pravidla lze ve smlouvě o dílo upravit i jiným způsobem.

7. PROVEDENÍ DÍLA

Jak již bylo uvedeno výše, dílo je provedeno jeho (a) dokončením; a (b) předáním.⁵⁷ Koncepte díla považovaného za provedené se podle NOZ zásadním způsobem odlišuje od současné podoby, kdy mohl objednatel dílo odmítnout v případě, že byly zjištěny jeho vady.

Dokončení díla je vázáno na předvedení způsobilosti díla sloužit svému účelu. Předání díla se ze strany objednatele uskuteční převzetím dokončeného díla, a to buď (a) s výhradami; nebo (b) bez výhrad.⁵⁸

54 Ustanovení § 2601 NOZ.

55 Ustanovení § 2603 NOZ.

56 Ustanovení § 2603 NOZ.

57 Ustanovení § 2604 NOZ.

58 Ustanovení § 2605 odst. 1 NOZ.

Jestliže je dílo převzato bez výhrad, soud objednateli nepřizná právo ze zjevné vady díla, namítne-li zhotovitel, že právo nebylo uplatněno včas.⁵⁹ Předvedení způsobilosti díla proto musí objednatel vnímat velmi pozorně, aby byl schopen rozpoznat veškeré zjevné vady a následně je vytknout (vyhradit) při konečném převzetí.

Provádí-li se dílo postupně, může být předáno a převzato i po částech, pokud je možné jednotlivé stupně dostatečně odlišit.⁶⁰ Dokončení díla může být prokazováno také provedením určitých zkoušek. To je pak třeba ujednat mezi stranami ve smlouvě o dílo.

Pokud má být dokončení díla prokazováno provedením zkoušek, dílo se považuje za dokončené jejich úspěšným provedením. K účasti na nich musí zhotovitel včas přizvat objednatele. Jestliže se jich přesto objednatel nezúčastní, mohou být zkoušky provedeny i bez něj, nevylučuje-li to povaha věci.⁶¹

Povaha věci by něco takového vylučovala například tehdy, pokud by byla nezbytná přítomnost objednatele (například zkouška na objednávkou zhotoveného obleku apod.).

Výsledek zkoušky by měl být zachycen v zápisu. V případě nepřítomnosti objednatele potvrdí zápis namísto něj hodnověrná, odborně způsobilá a nestranná osoba, která se zkoušek zúčastnila. Jestliže se to nepříčí povaze závazku, je zhotovitel povinen objednateli zápis předat, to však jen na žádost objednatele.⁶² Nejedná se tedy o povinnost zhotovitele stanovenou bez dalšího, ale pouze pokud se tohoto práva objednatel výslovně domáhá.

Jestliže je předmětem díla určitá věc, řídí se předání této věci obdobně⁶³ ustanoveními o kupní smlouvě. Jedná se zejména o ustanovení §§ 2087 až 2094 NOZ.

Zhotovitel by proto měl objednateli odevzdat věc i s doklady, které se k věci vztahují a umožnit objednateli nabýt vlastnického práva k věci v souladu se

59 Ustanovení § 2605 odst. 2 NOZ.

60 Ustanovení § 2606 NOZ.

61 Ustanovení § 2607 odst. 1 NOZ.

62 Ustanovení § 2607 odst. 2 NOZ.

63 Podle článku 41 odst. 1 Legislativních pravidel Vlády „slovo „obdobně“ ve spojení s odkazem na jiné ustanovení téhož nebo jiného právního předpisu vyjadřuje, že toto ustanovení se vztahuje na vymezené právní vztahy v plném rozsahu. Používá se například obrátu „Pro (...) se použije obdobně § (...) odst. (...)“.

„Pokud je tedy předmětem díla určitá věc, může ji zhotovitel prodat vhodným způsobem na účet objednatele, nepřevezme-li si ji objednatel bez zbytečného odkladu poté, co mělo být dílo dokončeno. Bylo-li dílo dokončeno později, než v době, kdy k dokončení díla mělo dojít, pak může zhotovitel prodat daný předmět bez zbytečného odkladu po vyrozumění o dokončení díla, nedošlo-li k jeho převzetí. Vhodným způsobem prodeje může být například veřejná dražba zaručující přesné určení tržní ceny věci.“

smlouvou (tedy například bez právních vad apod.).⁶⁴ Zhotovitel předá objednateli doklady potřebné k převzetí a užívání věci. Jestliže by mělo dojít k předání při zaplacení ceny díla, předá zhotovitel doklady v místě placení. Doklady týkající se přepravy nutné k převzetí věci a k volnému nakládání s ní předá zhotovitel objednateli bez zbytečného odkladu po jejich vydání. Ostatní doklady určené ve smlouvě by měly být předány při odevzdání věci.⁶⁵

Má-li zhotovitel věc odeslat, odevzdá ji objednateli předáním prvním dopravci k přepravě pro objednatele a umožní objednateli uplatnit práva z přepravní smlouvy⁶⁶ vůči dopravci. Pokud je však objednatel spotřebitelem, použije se toto pravidlo pouze tehdy, jestliže určil dopravce objednatel, aniž mu byl zhotovitelem nabídnut. V opačném případě je věc objednateli odevzdána až ve chvíli, kdy mu ji předá dopravce.⁶⁷

Při odeslání nastanou účinky odevzdání věci objednateli jejím předáním dopravci, označí-li zhotovitel věc zjevně a dostatečně jako zásilku určenou pro objednatele. Pokud zhotovitel věc takto neoznačí, nastanou účinky odevzdání, jakmile zhotovitel oznámí, že mu věc odeslal, pokud ji určí dostatečným způsobem. Oznámení je povinen zhotovitel učinit bez zbytečného odkladu. Při absenci tohoto oznámení je věc objednateli odevzdána teprve tehdy, předá-li mu ji dopravce.⁶⁸

Převzetím nabývá objednatel vlastnické právo k věci, s čímž na něj přechází také nebezpečí škody na věci, jestliže se tak nestalo již dříve (například na základě dohody smluvních stran).⁶⁹

8. PRODEJ VĚCÍ PŘI NEPŘEVZETÍ DÍLA

Právní úprava smlouvy o dílo podle NOZ umožňuje nově zhotoviteli za určitých podmínek předmět díla prodat.

ObchZ tuto možnost nezná vůbec, zatímco ObčZ ji předpokládá pouze ve specifických případech smlouvy o dílo u zhotovení věci na zakázku⁷⁰ a u smlouvy o opravě a úpravě věci.⁷¹

64 Ustanovení § 2087 ve spojení s ustanovením § 2608 odst. 1 NOZ.

65 Ustanovení § 2094 ve spojení s ustanovením § 2608 odst. 1 NOZ.

66 Přeprava věci je upravena v ustanoveních § 2555 a násl. NOZ.

67 Ustanovení § 2090 ve spojení s ustanovením § 2608 odst. 1 NOZ.

68 Ustanovení § 2091 ve spojení s ustanovením § 2608 odst. 1 NOZ.

69 Ustanovení § 2608 odst. 2 NOZ.

70 Ustanovení § 650 ObčZ.

71 Ustanovení § 656 ObčZ.

Pokud je tedy předmětem díla určitá věc, může ji zhotovitel prodat vhodným způsobem na účet objednatele, nepřevezme-li si ji objednatel bez zbytečného odkladu poté, co mělo být dílo dokončeno. Bylo-li dílo dokončeno později, než v době, kdy k dokončení díla mělo dojít, pak může zhotovitel prodat daný předmět bez zbytečného odkladu po vyrozumění o dokončení díla, nedošlo-li k jeho převzetí.⁷² Vhodným způsobem prodeje může být například veřejná dražba zaručující dostatečně přesné určení tržní ceny věci.

Jestliže tomu nebrání povaha věci, vyrozumí zhotovitel objednatele o zamýšleném prodeji a stanoví mu náhradní lhůtu k převzetí věci, která by neměla být kratší než jeden měsíc.⁷³ Povaha věci bude bránit takovému vyrozumění zejména tehdy, pokud se jedná o věc podléhající rychlé zkáze.

Nehlásí-li se neznámý nebo nesnadno dosažitelný objednatel o dílo po dobu delší než šest měsíců, popřípadě, brání-li tomu povaha věci, nehlásí-li se takový objednatel po dobu přiměřenou její povaze, může být věc prodána zhotovitelem na jeho účet i bez vyrozumění.⁷⁴

Ustanovení o svépomocném prodeji usnadňují zásadním způsobem zhotoviteli dispozici s předmětem díla, s jehož převzetím objednatel nespolupracuje. Zhotovitel by bez možnosti prodeje takovéto věci musel věc skladovat bez zaplacení nákladů s tím spojených a často současně i bez zaplacení ceny díla.

9. VADY DÍLA

Dílo je vadné tehdy, jestliže neodpovídá smlouvě. O právech objednatele z vadného plnění se použijí obdobně ustanovení o kupní smlouvě, tedy ustanovení §§ 2099 až 2117 NOZ. Objednatel však není oprávněn požadovat provedení náhradního díla, jestliže předmět díla nelze vzhledem k jeho povaze vrátit, popřípadě předat zhotoviteli (například vyobrazení objednatele, stavba na pozemku objednatele apod.).⁷⁵

Za vadu se považuje zejména dodání předmětu díla v jiném než ujednaném množství, jakosti či provedení. Jestliže jakost a provedení nebyly ujednány, plní zhotovitel v jakosti a provedení vhodných pro účel patrný ze

72 Ustanovení § 2609 odst. 1 NOZ.

73 Tamtéž.

74 Ustanovení § 2609 NOZ.

75 Ustanovení § 2115 NOZ.

„ Jestliže zjistí zhotovitel po uzavření smlouvy, že cenu stanovenou odhadem bude třeba překročit podstatným způsobem, oznámí to objednateli bez zbytečného odkladu společně s odůvodněným určením nové ceny. Pokud zhotovitel toto neoznámí objednateli ve lhůtě bez zbytečného odkladu poté, co potřebu zvýšení zjistil, popřípadě i zjistit měl a mohl, ztrácí právo na zaplacení rozdílu v ceně.

smlouvy, jinak pro účel obvyklý.⁷⁶ Vadné je také plnění jiné věci. Vady v dokladech nutných pro užívání věci se považují za vadu samotné věci.⁷⁷

Právo objednatele z vadného plnění zakládá vada, kterou má věc při přechodu nebezpečí škody na objednatele, přestože se projeví až později. Přechází-li však nebezpečí škody na objednatele později, rozhoduje doba tohoto přechodu. Po jejím uplynutí má objednatel práva z vadného plnění, způsobil-li vadu zhotovitel porušením některé ze svých povinností.⁷⁸ Tím nejsou dotčeny případné povinnosti zhotovitele ze záruky za jakost.

V případě včasného plnění může zhotovitel odstranit vady až do doby určené pro odevzdání předmětu díla. Objednatel nemá práva z vadného plnění, jedná-li se o vadu, kterou musel s vynaložením obvyklé pozornosti poznat již při uzavření smlouvy. Tyto vady měl objednatel povinnost totiž vytknout ihned při převzetí, tedy věc převzít s výhradou zjevné vady. To však nemusí být třeba v případě, ujistil-li zhotovitel výslovně objednatele, že věc je bez vad, anebo byla-li vada zhotovitelem zastřena lstivým způsobem.⁷⁹

Je-li vadné plnění podstatným porušením smlouvy, má objednatel právo:

- (a) na odstranění vady dodáním nové věci bez vady nebo dodáním chybějící věci, pokud je ovšem možné předmět díla vzhledem k jeho povaze vrátit nebo předat zhotoviteli;
- (b) na odstranění vady opravou věci;
- (c) na přiměřenou slevu z ceny díla; nebo
- (d) odstoupit od smlouvy o dílo.⁸⁰

Objednatel je povinen sdělit zhotoviteli, jaké právo si zvolil, při oznámení vady nebo bez zbytečného odkladu po oznámení vady. Již jednou provedená volba nemůže být změněna bez souhlasu zhotovitele. To však neplatí v případě, žádal-li objednatel opravu vady předmětu díla, která se ukáže být neopravitelnou. Jestliže zhotovitel neodstraní vadu v přiměřené lhůtě nebo oznámí objednateli, že vady neodstraní, může objednatel požadovat namísto odstranění vady slevu z ceny díla nebo od smlouvy odstoupit.⁸¹

76 Ustanovení § 2095 ve spojení s ustanovením § 2615 odst. 2 NOZ.

77 Ustanovení § 2099 ve spojení s ustanovením § 2615 odst. 2 NOZ.

78 Ustanovení § 2617 NOZ.

79 Ustanovení § 2103 ve spojení s ustanovením § 2615 odst. 2 NOZ.

80 Ustanovení § 2106 odst. 1 ve spojení s ustanovením § 2615 odst. 2 NOZ.

81 Ustanovení § 2106 odst. 2 ve spojení s ustanovením § 2615 odst. 2 NOZ.

Je-li vadné plnění nepodstatným porušením smlouvy, má objednatel právo pouze na:

- (a) odstranění vady; nebo
- (b) přiměřenou slevu z kupní ceny.⁸²

Dokud objednatel neuplatní právo na slevu z ceny díla nebo dokud neodstoupí od smlouvy, může zhotovitel dodat to, co na předmětu díla chybí, nebo odstranit právní vadu díla. Jiné vady je zhotovitel oprávněn odstranit podle své volby opravou věci nebo dodáním věci nové. Volba ale nesmí objednateli způsobit nepřiměřené náklady.⁸³

Jestliže zhotovitel neodstraní nepodstatnou vadu věci včas nebo ji dokonce odmítne odstranit, může objednatel požadovat opět buď slevu z ceny díla, popřípadě od smlouvy o dílo odstoupit. Provedená volba nesmí být následně měněna bez souhlasu zhotovitele.⁸⁴

Do odstranění vady není objednatel povinen platit tu část ceny, která odhadem přiměřeně odpovídá jeho právu na případnou slevu z ceny díla.⁸⁵ V případě dodání nového předmětu díla vrátí objednatel zhotoviteli na jeho náklady věc původně dodanou.⁸⁶

Objednatel nemůže odstoupit od smlouvy o dílo, ani požadovat dodání nové věci, jestliže není schopen věc vrátit ve stavu, v jakém ji obdržel. To neplatí, pokud došlo ke změně stavu (a) v důsledku prohlídky prováděné za účelem zjištění vady věci; (b) při použití věci objednatelem ještě před objevením vady (c) nebyla-li nemožnost vrácení způsobena jednáním či opomenutím objednatele; anebo (d) prodal-li objednatel věc ještě před objevením vady, popřípadě ji spotřeboval či pozměnil při obvyklém použití.⁸⁷

Neoznámí-li objednatel vadu předmětu díla včas, pozbývá právo odstoupit od smlouvy.⁸⁸ Pokud neoznámí vadu bez zbytečného odkladu, kdy ji mohl při včasné prohlídce a dostatečné péči zjistit, soud mu právo

82 Ustanovení § 2107 odst. 1 ve spojení s ustanovením § 2615 odst. 2 NOZ.

83 Ustanovení § 2107 odst. 2 ve spojení s ustanovením § 2615 odst. 2 NOZ.

84 Ustanovení § 2107 odst. 3 ve spojení s ustanovením § 2615 odst. 2 NOZ.

85 Ustanovení § 2108 ve spojení s ustanovením § 2615 odst. 2 NOZ.

86 Ustanovení § 2109 ve spojení s ustanovením § 2615 odst. 2 NOZ.

87 Ustanovení § 2110 ve spojení s ustanovením § 2615 odst. 2 NOZ.

88 Ustanovení § 2111 ve spojení s ustanovením § 2615 odst. 2 NOZ.

” V případě podstatného překročení ceny, která byla určena odhadem, je objednatel oprávněn od smlouvy odstoupit. Poměrnou část původně určené ceny však musí zhotovitel uhradit, jestliže má z částečného plnění prospěch. Neodstoupí-li ale od smlouvy bez zbytečného odkladu po doručení oznámení o vyšší ceně, platí, že se zvýšením ceny souhlasí.

z vadného plnění nepřizná. Jedná-li se o skrytou vadu, platí totéž, pokud vada nebyla oznámena bez zbytečného odkladu poté, co ji objednatel mohl při dostatečné péči zjistit, nejpozději však do dvou let po odevzdání předmětu díla. K těmto účinkům však soud přihledne jen v případě námitky objednatele, že vada nebyla oznámena včas. Zhotovitel nemá právo vznést takovou námitku, jedná-li se o vadu, která vznikla jako důsledek skutečnosti, o níž zhotovitel v době provedení díla věděl nebo o níž vědět musel.⁸⁹

Jedna ze zásadních změn, které přináší nová podoba smlouvy o dílo, tak spočívá v možném zániku právu z práv z vadného plnění, nikoli v zániku práva jako takového. To v praxi znamená zejména, že soud může přiznat i práva z vadných plnění uplatněná opožděně, jestliže námitku opožděného uplatnění nevznese zhotovitel, a to ke všemu jen za určitých dalších podmínek (například nesmí být vnesení této námitky v rozporu s dobrými mravy či veřejným pořádkem). Dále je možné, aby zhotovitel i sám plnil objednateli z práv z odpovědnosti za vady předmětu díla, což současná koncepce zániku práv po uplynutí určité doby neumožňovala.

Pokud dojde podle českého právního řádu nebo podle právního řádu státu, kde má být předmět díla využit, v důsledku použití předmětu díla k ohrožení či porušení práva třetí osoby z průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví, je z toho zhotovitel objednateli zavázán, pokud o tom v době uzavření věděl nebo alespoň musel vědět.⁹⁰

Dal-li zhotovitel díla záruku za jeho jakost, použijí se obdobně ustanovení o kupní smlouvě. Záruční doba týkající se díla počíná běžet jeho předáním.⁹¹ Zárukou za jakost se zhotovitel zavazuje, že předmět díla bude po určité době způsobilý k použití pro obvyklý účel, popřípadě že si zachová své obvyklé vlastnosti. Tyto účinky má i případné uvedení záruční doby nebo doby použitelnosti díla uvedené na obalu nebo v reklamě.⁹²

Záruka může být poskytnuta i jen na jednotlivou součást věci. Pokud jsou ve smlouvě o dílo a v prohlášení o záruce stanoveny různé záruční doby, platí vždy delší záruční doba. Ujednají-li si ale strany jinou záruční dobu, než

89 Ustanovení § 2112 ve spojení s ustanovením § 2615 odst. 2 NOZ. Ve shodě s tím je i ustanovení § 2618 NOZ.

90 Ustanovení § 2616 NOZ.

91 Ustanovení § 2619 NOZ.

92 Ustanovení § 2113 ve spojení s ustanovením § 2619 odst. 1 NOZ.

kteřá je vyznačena jako doba použitelnosti, má přednost ujednání smluvních stran.⁹³

Záruční doba běží od odevzdání předmětu díla objednateli. Jestliže byla věc představující předmět díla podle smlouvy odeslána, běží záruční doba od dojití věci do místa určení. Objednatel nemá právo ze záruky, pokud vadu předmětu díla způsobila po přechodu nebezpečí škody na věci na objednatele vnější událost. To však neplatí, způsobil-li vadu zhotovitel.⁹⁴

Práva z vady či ze záruky se uplatňují u zhotovitele. Je-li však v potvrzení o právech z vady uvedena jiná osoba určená k opravě předmětu díla, která je v místě pro objednatele bližším, uplatní objednatel právo na opravu u toho, kdo je určen k provedení opravy. Osoba takto určená provede opravu ve lhůtě dohodnuté ve smlouvě o dílo. Uplatní-li objednatel právo z vadného plnění, potvrdí mu druhá strana v písemné formě, kdy právo uplatnil, jakož i provedení opravy a dobu jejího trvání.⁹⁵

10. ZVLÁŠTNÍ ZPŮSOBY ZÁNIKU ZÁVAZKŮ ZE SMLOUVY O DÍLO

Kromě obecných způsobů zániku závazků uvedených v ustanovení § 1908 a násl. NOZ (tedy zánik závazku splněním, dohodou, započtením, splnutím, prominutím dluhu, výpovědí, odstoupením od smlouvy, následnou nemožností plnění a smrtí dlužníka či věřitele), stanoví NOZ zvláštní právní úpravu v případě ztráty způsobilosti zhotovitele provést objednané dílo.

Záleží-li tedy provedení díla ve zvláštních osobních schopnostech zhotovitele, zaniká závazek ztrátou jeho způsobilosti nebo jeho smrtí. To však neplatí, jestliže může dílo úspěšně provést i ten, kdo po zhotoviteli převzal činnost jako jeho právní nástupce.⁹⁶

Smrt objednatele sama o sobě závazek neruší. Tak by tomu bylo pouze v případě, že by se tím stalo splnění závazku nemožným nebo zbytečným.⁹⁷ Jedná se zejména o případy osobních plnění pro objednatele (oblek, obraz apod.), ale mnohdy bude velmi obtížné určit,

93 Ustanovení § 2114 ve spojení s ustanovením § 2619 odst. 1 NOZ.

94 Ustanovení § 2115 a 2116 ve spojení s ustanovením § 2619 odst. 1 NOZ.

95 Ustanovení § 2172 a 2173 ve spojení s ustanovením § 2117 NOZ.

96 Ustanovení § 2588 odst. 1 NOZ.

97 Ustanovení § 2588 odst. 2 NOZ.

„ Jestliže se objeví potřeba činností nezahrnutých do rozpočtu nepředvídatelných v době uzavření smlouvy, má zhotovitel právo na zvýšení ceny, pokud se jednalo o cenu určenou podle rozpočtu daného s výhradou nezaručené úplnosti.

kdy je splnění závazku skutečně zbytečné pro právní nástupce objednatele, a kdy ti budou odmítat zaplacení díla s odkazem na dotčené zákonné ustanovení.

V případech, kdy je objednatelem člověk (fyzická osoba), může být proto vhodné upravit jeho případné právní nástupnictví, a to například následujícími způsoby:

„Právní nástupce objednatele přejímá veškerá práva a povinnosti vyplývající z této smlouvy, a to i v případě, že by se pro právního nástupce objednatele stalo splnění závazku zhotovitele zbytečným.“

„Smrt objednatele ruší veškeré závazky objednatele vyplývající z této smlouvy. Žádné závazky z této smlouvy nepřecházejí na případné právní nástupce objednatele.“

11. STAVBA JAKO PŘEDMĚT DÍLA

Nová právní úprava smlouvy o dílo zrušila mimo jiné zvláštní ustanovení o zhotovení věci na zakázku⁹⁸ a zvláštní ustanovení o smlouvě o opravě a úpravě věci.⁹⁹ Přesto si však NOZ nevystačil jen s obecnou úpravou smlouvy o dílo pro zhotovení, úpravu a opravu jakéhokoli díla, ale pro stavbu a pro dílo s nehmotným výsledkem byla vytvořena některá zvláštní ustanovení. Ta se použijí přednostně před obecnou úpravou.

Na smlouvu o úpravě nemovité věci a na smlouvu o zhotovení, opravě nebo úpravě stavby se proto aplikují ustanovení §§ 2586 až 2619 NOZ, nikoliv však ustanovení §§ 2620 až 2622 upravující cenu stanovenou podle rozpočtu a případy zcela mimořádné nepředvídatelné okolnosti podstatně ztěžující dokončení díla.¹⁰⁰

Stanovení ceny podle rozpočtu proto musí být ve smlouvě o dílo v případě, že je předmětem díla stavba nebo jiná nemovitost, provedeno výslovně a není možné se v žádném ohledu spolehnout na subsidiární použití NOZ. Pro vyloučení pochybností je zřejmě vůbec vhodné ujednání o ceně upřesnit co možná nejpodrobnějším způsobem.

Zcela mimořádná nepředvídatelná okolnost podstatně ztěžující dokončení díla bude u tohoto typu smluv zásadně vyloučená. Přesto lze i takovouto úpravu mezi stranami sjednat, a to v podobě přenesení různých druhů odpo-

98 Ustanovení § 644 až 651 ObčZ.

99 Ustanovení § 652 až 656 ObčZ.

100 Ustanovení § 2623 NOZ.

vědnosti na zhotovitele/objednatele podle příslušného ujednání ve smlouvě o dílo.

Jestliže se zhotovuje objednateli stavba na objednávku, nese zhotovitel nebezpečí škody nebo i zničení stavby až do jejího předání. To neplatí tehdy, pokud by ke škodě došlo i jinak.¹⁰¹ I v takovém případě však lze ve smlouvě ujednat odpovědnost zhotovitele, jestliže ten s přenesením tohoto rizika bude souhlasit.

Pokud je cena díla určena s odkazem na skutečný rozsah práce a její hodnotu nebo na hodnotu použitých věcí a výši dalších nákladů, vyúčtuje zhotovitel na žádost objednatele dosavadní postup prací, včetně dosud vynaložených nákladů.¹⁰² Objednatel se tak může průběžně domáhat vyúčtování toho, co bylo již provedeno, musí tak však učinit výslovně a zároveň je třeba, aby se jednalo o smlouvu s cenou určenou odkazem na skutečný rozsah práce a/nebo použitých věcí.

Smlouva o dílo týkající se nemovitých věcí umožňuje zpravidla objednateli provádění kontrolních prohlídek. Stanoví-li proto smlouva, že objednatel zkontroluje na určitém stupni provádění předmět díla, pozve zhotovitel objednatele ke kontrole. Jestliže tak neučiní včas nebo pozve-li ho ve zřejmě nevhodné době, musí objednatele pozvat na dodatečnou kontrolu a uhradit mu náklady s tím spojené.¹⁰³

Pokud se ke kontrole nedostaví objednatel, ačkoli byl řádně pozván, může i tak zhotovitel pokračovat v provádění díla. Objednateli zůstává právo na provedení dodatečné kontroly, ale to pouze v případě, že mu v účasti na kontrole zabránila vyšší moc, a požádal-li o ni bez zbytečného odkladu. Zhotoviteli musí navíc objednatel nahradit náklady spojené s touto dodatečnou kontrolou. V opačném případě jde k tíži vše, co by dodatečná kontrola vyvolala.¹⁰⁴ Může se jednat například o přerušení prací, které vzhledem k následně změně klimatických podmínek budou znamenat několikaměsíční prodlení s dokončením díla.

Zjistí-li zhotovitel v průběhu provádění díla skryté překážky týkající se místa, kde má být dílo provedeno a které znemožňují provedení díla dohodnutým způsobem, je

101 Ustanovení § 2624 NOZ.

102 Ustanovení § 2625 NOZ.

103 Ustanovení § 2626 odst. 1 NOZ.

104 Ustanovení § 2626 odst. 2 NOZ.

„Požaduje-li zhotovitel zvýšení o více než 10% ceny podle rozpočtu, může objednatel bez zbytečného odkladu od smlouvy o dílo odstoupit. Objednatel je pak povinen nahradit část ceny odpovídající rozsahu částečného provedení díla podle rozpočtu.

povinen o tom bez zbytečného odkladu uvědomit objednatel a navrhnout mu změnu díla. Do dosažení dohody o změně díla může zhotovitel jeho provádění přerušit.¹⁰⁵

Pokud se smluvní strany nedohodnou na změně smlouvy v přiměřené lhůtě, může kterákoli z nich od smlouvy odstoupit. V takovém případě má zhotovitel právo na cenu za část díla provedenou do doby, než překážku mohl při vynaložení potřebné péče odhalit.¹⁰⁶ Vzhledem k tomu, že se jedná o poměrně zásadní právo, které může zvýhodnit zejména zhotovitele, mělo by být s jeho případným uplatněním počítáno i ve smlouvě o dílo. Vhodné je z tohoto hlediska sjednat, v jaké době mají smluvní strany dojít k dohodě, tedy určení toho, co se rozumí přiměřenou lhůtou, po jejímž uplynutí lze od smlouvy odstoupit.

Objednatel nemá právo odmítnout převzetí stavby jen pro ojedinělé drobné vady, které samy o sobě ani ve spojení s jinými vadami nebrání užívání stavby po funkční nebo estetické stránce, ani její užívání podstatným způsobem neomezuji.¹⁰⁷

Neoznámí-li objednatel zhotoviteli skrytou vadu bez zbytečného odkladu poté, co ji mohl při dostatečné péči zjistit, nejpozději však do pěti let od převzetí stavby, nepřizná soud objednateli právo z této vady. To však učiní pouze k námitce zhotovitele, že právo nebylo uplatněno včas. Totéž platí i o skryté vadě projektové dokumentace a o jiných obdobných plněních.¹⁰⁸

Právo z odpovědnosti za skryté vady je tedy u staveb prodlouženo na dobu až pěti let. V případě zhotovení stavby je přitom podle současné právní úpravy zákonná záruční doba tříletá.¹⁰⁹ Prováděcí právní předpis však může podle NOZ v odůvodněných případech stanovit zkrácení doby k uplatnění práva z odpovědnosti za skryté vady pro některé části stavby, a to až na dva roky.¹¹⁰ Ujednají-li si strany zkrácení této doby, nepřihlíží se k tomu, pokud je objednatel slabší stranou.¹¹¹ Zásadně tedy může být sjednána i kratší doba k uplatnění skrytých vad, nikoli

však v případech, kdy by mohl být objednatel považován za slabší stranu. V tomto ohledu nebude postačovat smluvní ujednání o tom, že žádná ze stran slabší stranou není, přesto může takové ujednání zhotoviteli usnadnit jeho důkazní postavení. Prohlášení může být učiněno například v tomto znění:

„Objednatel tímto prohlašuje, že není ve vztazích vyplývajících z této smlouvy slabší smluvní stranou.“

Pokud bylo plněno vadně, je kromě zhotovitele zavázán s ohledem na to, co sám dodal, společně a nerozdílně (solidárně) také (a) subdodavatel¹¹² zhotovitele, ledaže prokáže, že vada byla způsobena jen rozhodnutím zhotovitele, popřípadě toho, kdo nad stavbou vykonával dozor; (b) ten, kdo dodal stavební dokumentaci, ledaže prokáže, že vada byla způsobena jinak než chybou ve stavební dokumentaci; a/nebo (c) kdo prováděl dozor nad stavbou, ledaže prokáže, že vada stavby byla způsobena jinak, než selháním dozoru.¹¹³

Nově je tak v zákoně výslovně stanovena odpovědnost i dalších osob, které fakticky zhotovují dílo a na které se může objednatel co do jejich odpovědnosti za vady díla obrátit přímo. Stanoveny jsou také jasným způsobem liberační důvody, při jejichž splnění odpovědnost dané osoby nevzniká.

Sám zhotovitel se pak zproští povinností z vady stavby, jestliže prokáže, že vadu způsobila jen chyba ve stavební dokumentaci dodané osobou, kterou si objednatel sám zvolil, nebo pouze selhání dozoru nad stavbou vykonávaného osobou, kterou si objednatel sám zvolil.¹¹⁴ Zbavení se odpovědnosti zhotovitele je tedy značně obtížné, jelikož je k němu třeba, aby si objednatel sám zvolil osobu, která porušila povinnost. V opačném případě ze skrytých vad stavby bude zhotovitel zásadně odpovědný, a to i tehdy, navrhnul-li faktického škůdce zhotovitel a objednatel tento výběr schválil.

12. DÍLO S NEHMOTNÝM VÝSLEDKEM

Nově může být uzavřena také smlouva s nehmotným výsledkem. Jedná se o druhý ze zvláštních smluvních typů, které upravuje s určitými odchylkami NOZ. Použijí se na něj veškerá obecná ustanovení, tedy §§ 2586 až 2622 NOZ, tedy i ta ustanovení, která upravují stanovení

105 Ustanovení § 2627 odst. 1 NOZ.

106 Ustanovení § 2627 odst. 2 NOZ.

107 Ustanovení § 2628 NOZ.

108 Ustanovení § 2629 odst. 1 NOZ.

109 Ustanovení § 646 odst. 3 ObčZ.

110 Podle současné právní úpravy bylo toto omezení stanoveno na osmnáct měsíců. Viz ustanovení § 646 odst. 3 ObčZ.

111 Ustanovení § 2629 NOZ.

112 Subdodavatele označuje NOZ jako tzv. poddodavatele.

113 Ustanovení § 2630 odst. 1 NOZ.

114 Ustanovení § 2630 odst. 2 NOZ.

Pro zhotovitele je tedy sice výhodnější sjednání ceny podle rozpočtu s výhradou nezaručené úplnosti a nezávaznosti, ale není jisté, že se v takovém případě objednatel neobrátil pro přezkum navýšené ceny k soudu.

ceny podle rozpočtu a případ zcela mimořádné nepředvídatelné okolnosti podstatně ztěžující dokončení díla. Přesto není možné použít veškerá obecná ustanovení, jelikož se předpokládá odlišná povaha díla, než jaké se zpravidla u smlouvy o dílo plní.

Pokud proto spočívá dílo v jiném výsledku činnosti, než je zhotovení věci nebo údržba, oprava či úprava věci, postupuje zhotovitel při takové činnosti tak, jak bylo ujednáno a s odbornou péčí, aby dosáhl výsledku činnosti určeného ve smlouvě.¹¹⁵

U díla s nehmotným výsledkem je tedy kladen důraz na smluvní úpravu tohoto vztahu. V těchto případech by proto mělo dojít pokud možno k co nejpodrobnější smluvní úpravě vzájemných práv a povinností zhotovitele a objednatele díla. Zároveň je třeba pamatovat i na to, že na rozdíl od obecné úpravy předpokládá od zhotovitele smlouva o dílo s nehmotným výsledkem vždy odbornou péči (na rozdíl od obecné potřebné péče). Není proto třeba, aby se zhotovitel hlásil k určitému povolání či stavu, jelikož povinnost odborné péče vyplývá přímo ze zákona.

To samozřejmě nebrání odchylné právní úpravě. Pokud tedy bude uzavírána smlouva o dílo, jejímž předmětem má být nehmotný výsledek, s osobou, která si nepřeje (není schopna) provést dílo s odbornou péčí, musí být toto uvedeno výslovně ve smlouvě. Může se jednat například o vytvoření určité části stavební dokumentace studentem architektury, od kterého nebude možné očekávat odbornou péči v plném rozsahu. Takovéto smluvní ujednání však rozhodně nezabavuje jak zhotovitele, tak ani objednatele případných dalších forem odpovědnosti.

Není-li předmětem díla hmotná věc, je zhotovitel povinen odevzdat výsledek své činnosti objednateli. Dílo s nehmotným výsledkem se považuje za předané, je-li dokončeno a umožní-li zhotovitel objednateli jeho užití.¹¹⁶ V praxi se tak může jednat například o zaslání díla s nehmotným výsledkem na e-mailovou adresu objednatele.

Výsledek činnosti, který je předmětem práva průmyslového vlastnictví nebo jiného duševního vlastnictví, může zhotovitel poskytnout i jiným osobám než objednateli, pokud to bylo výslovně ujednáno. Neobsahuje-li však smlouva výslovný zákaz tohoto poskytnutí, je k němu zhotovitel oprávněn, pokud to vzhledem k povaze díla není

115 Ustanovení § 2631 NOZ.

116 Ustanovení § 2632 NOZ.

v rozporu se zájmy objednatele.¹¹⁷ Nepřeje-li si tedy objednatel další použití díla s nehmotným výsledkem, měl by být ve smlouvě o dílo sjednán výslovný zákaz takového užití. Pokud si naproti tomu přeje zhotovitel již předem dílo použít, měl by zvážit výslovné ujednání o takovéto možnosti.

Jestliže je předmětem díla výsledek činnosti chráněný právem průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví, má se za to, že jej zhotovitel poskytl objednateli k účelu vyplývajícimu ze smlouvy.¹¹⁸ K jinému účelu by tedy měl být výsledek použit pouze se souhlasem zhotovitele, třebaže NOZ toto nestanoví výslovně jako současný ObchZ.¹¹⁹

Ustanovení o díle s nehmotným výsledkem se mají obdobně použít také v případě výsledku činnosti zhotovené na základě veřejného příslibu (tzv. soutěžního díla)¹²⁰ upraveného v ustanoveních §§ 2884 až 2889 NOZ.

13. ZÁVĚR

Značně nepraktická dvojí právní úprava smlouvy o dílo obsažená v ObčZ a v ObchZ se stane od 1. ledna 2014 minulostí, což odstraní některé výkladové problémy. Jelikož NOZ umožňuje odchýlit se od drtivé většiny zákonných ustanovení v samotné smlouvě, použije se právní úprava pouze v těch případech, které si strany samy neupravily. Sotva je však možné něco takového učinit beze zbytku. Proto je třeba neopomenout ani některé změny, které NOZ přináší, ačkoli se může na první pohled zdát, že došlo v zásadě k převzetí právní úpravy smlouvy o dílo obsažené v ObchZ.

Jednou z poměrně zásadních změn je především odlišné pojetí provedení díla sestávajícího se z dokončení (přivedením způsobilosti díla sloužit svému účelu) a převzetím ze strany objednatele (s výhradami či bez výhrad). V obchodní praxi budou nepochybně významné také odchylky uvedené zvláště pro předmět díla v podobě stavby, zvláště pro dílo s nehmotným výsledkem.

117 Ustanovení § 2633 NOZ. Tato ustanovení je v souladu se současnou úpravou ObchZ, konkrétně v souladu s ustanovením § 557 ObchZ.

118 Ustanovení § 2634 NOZ.

119 Ustanovení § 558 ObchZ stanoví: „Je-li předmětem díla podle § 556 výsledek činnosti, který je chráněn právem z průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví, je objednatel oprávněn použít jej pouze k účelu vyplývajícimu z uzavřené smlouvy o dílo. K jiným účelům je oprávněn jej použít jen se souhlasem zhotovitele.“

120 Ustanovení § 2635 NOZ.

” Skutečným rizikem je vždy zvýšení ceny o více než 10%, protože se tak objednateli dává právo od smlouvy odstoupit.

Dílo by mělo být objednatelem převzato včas, jinak hrozí jeho prodej zhotovitelem. Rovněž i možnost soudu zvýšit cenu za dílo nebo dokonce smlouvu zrušit a vzájemné vztahy vypořádat, pokud se objeví zcela mimořádná nepředvídatelná okolnost podstatně ztěžující dokončení díla, je něčím, co se může začít při provádění díla ze strany zhotovitelů objevovat a s čím by měl objednatel počítat, a to nejlépe ještě před podpisem smlouvy o dílo.

Gabriel Achour
Tel.: +420 270 006 111
Email:
gabriel.achour@achourpartners.com